

Nekroloji :

Dr. FRANZ STEINHERR

(1902 - 1974)

AHMET ÜNAL

26 eylül 1974 te ülkemizde ve bilim dünyasında yakından tanınan Dr. Franz Steinherr'i yitirdik. Yaşantısının yarından fazlasını, yani 42 yılını yurdumuzda geçirmiş olan Steinherr, Eski Anadolu Dillerinin araştırılıp çözülmesine büyük katkısı olan az bulunur kişilerden biriydi.

Steinherr 8 temmuz 1902 de Nürnberg yakınındaki Landshut kentinde dünyaya geldi. Burada ortaokulu bitiren Steinherr daha 17 yaşında iken çalışma hayatına atılmış, Bavyera çiftçiler sendikası, Hamburg deniz nakliyat şirketi, Bavyera birlik bankası ve Godlewsky firması gibi birbiriyle hemen hiç ilgisi olmayan iş yerlerinde çalışmıştı. Ancak, gençlik yıllarındaki bu bilimsel ortamdan uzak uğraşmalarına rağmen şaşılacak bir gayretle Türkçe, Arapça, Farsça, Japonca ve Rusça gibi strüktür bakımından birbirinden tamamen farklı dilleri öğrenmeyi başarmıştı.

Bu saydığımız dillerden Türkçe'yi öğrenmiş olması, o zamanlar daha 23 yaşında olan bu gencin hayatının gidişini büyük ölçüde etkiledi. 1925 yılında Samsun-Sivas demiryolunun yapımını üzerine alan bir Alman firmasının muhasebe işlerini yürütmek için Türkçeyi iyi bilen, tecrübeli bir elemana ihtiyacı vardı. Bu görevi üstlenerek Türkiye'ye gelen Steinherr, 1967 yılına kadar Türkiye'de kaldı. Bu uzun süre içinde, 1933 yılında İstanbul Alman Hastahanesine sekreter olarak atandı. 1935 yılında "Zur Istanbuler Volks- und Gaunersprache" başlıklı İstanbul argosu üzerine yaptığı araştırmalarını yayınladı. İstanbul'da çalıştığı yıllarda, 1934 ten beri İstanbul Üniversitesinde Eski Anadolu Dilleri ve Arkeolojisi okutan Prof. Helmut Th. Bossert'le karşılaşması, Steinherr'in dil tutkusunun bu bilim dalı yönüne kanalize edilmesini sağlayacak ve Hitit, daha doğrusu, Luwi Hiyeroglif yazısı araştırmaları onun kişiliğinde yılmaz ve azimli bir araştırmacıya daha kavuşacaktı. Prof. Bossert onu dinleyici olarak derslerine davet etmiştir. Ancak Steinherr'in daha önce, eksik olan lise olgunluk sınavlarını vermesi gerekiyordu. Bunun için bir

tarafından hastahanedeki memuriyetine devam ederken, diğer taraftan özel dersler alarak çalışıp 37 yaşında Münih'te olgunluk sınavını veren Steinherr, 1939 da İstanbul Üniversitesine öğrenci olarak kaydoldu ve orada Hititçe, Eski Mısır Dili, Yazı Tarihi ve Nüvizmatik dersleri okudu. 1944 te Hitit Hiyeroglif yazısının okunuşu üzerindeki teziyle edebiyat doktoru ünvanını aldı. 1947 den itibaren yaz tatillerinden yararlanarak hocası Bossert'le birlikte, Türk Tarih Kurumu adına Prof. Dr. U. Bahadır Alkım tarafından yürütülen Karatepe kazılarında katıldı. Bu kazılarda bulunan Hitit Hiyeroglif yazıtlarında kral Asitawandas'ın adının okunması ve Hitit Hiyeroglifleri ile Finike yazıtlarının biling olduklarının keşfedilmesinde Steinherr'in de katkısı olmuştur. 1951 yılında Ankara Alman Büyükelçiliğinin iktisat kısmına atanması, onu Hitit ülkesinin kalbine bir kat daha yaklaştırmıştır. Bundan sonra gerek araştırmalarına ve gerekse gezilerine burada devam etme fırsatını bulmuştur. Steinherr 1967 de emekli olduktan sonra Münih'e yerleşmiş ve Prof. Dr. A. Kammenhuber'in delaletiyle ölümüne kadar Münih Üniversitesinde bu satırların yazarının da izlemek olanağını bulduğu Hitit Hiyeroglifleri dersleri okutmuştur. Hayatının en verimli araştırmalarını bu devrede yapmış, Boğazkale'deki Nişantaş yazıtının I. Şuppiluliuma'ya değil, II. Şuppiluliuma'ya ait olduğunu kanıtlamıştır.

Dr. Franz Steinherr özel yaşantısında çok alçak gönüllü bir insandı. Bilimsel araştırma ve çalışmalarını çok güç şartlar altında yürütebilmiştir. Anadolumuzu, eski, yeni kültür ve dilleriyle çok iyi tanıyan ve bilen Steinherr samimi bir Türk dostuydu. Ölümüyle arkasında doldurulması güç büyük bir boşluk bıraktı.

Steinherr'in yayınlarının listesi:

- 1 — Zur Istanbuler Volks-und Gaunersprache .— *Islamica* 1935.
- 2 — Hittite Hieroglyphic 'all, every, whole' .— *Oriens* I, Leiden 1948, 198-207.
- 3 — Proposal for a new reading of the hieroglyphic 'tar' .— *Oriens* II, Leiden 1949, 129-148.
- 4 — Karatepe, the key to the Hittite Hieroglyphs. — *Archaeology* 2/4, New York 1949, 177-180.
- 5 — Zu den neuen karischen Inschriften .— *Jahrbuch für kleinasiatische Forschung* I, Heidelberg 1951, 328-336.

- 6 — Die Bleibriefe aus Assur — Nachtrag. — *Bibliotheca Orientalis* VIII, Leiden 1951, 131-136.
- 7 — Zu einer neuen hieroglyphenhethitischen Studie. — *Orientalia* XX, Roma 1951, 107-119.
- 8 — Minoisch und Hieroglyphenhethitisch. — *Minos* III, Salamanca 1954, 30-54
- 9 — Zum hieroglyphenhethitischen Dorn. — *Archiv Orientální* XXIII/4, Prag 1955, 545-556.
- 10 — Der karische Apollon. — *Die Welt des Orients* II, 1955, 184-193.
- 11 — Überlegungen für eine 'ki'—Lesung des hh Zeichens Mer. 214. — *Die Welt des Orients* 1957, 360-368 (Tf. 10).
- 12 — Die urartaäischen Bronzen von Altuntepe. — *Anatolia* III, Ankara 1958, 97-102.
- 13 — Die hieroglyphenhethitische Inschrift des Reliefs Karabel. — *Istanbuler Mitteilungen* 15, Tübingen 1965, 17-23 (Tf. 1)
- 14 — Das bildhethitische Relativpronomen u. a. — *Jahrbuch für kleinasiatische Forschung* II, Istanbul 1965, 463-470.
- 15 — Das hieroglyphenhethitische Wort für Löwe. — *Die Welt des Orients* IV, 1968, 320-325.
- 16 Zu einigen Problemen von Karatepe. — *Die Welt des Orients* VI, 1971, 166-182.
- 17 — Ein hieroglyphen-luwisches Siegel aus der römischen Kaiserzeit? *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft*, Heft, 30, 1972, 155-161.
- 18 — Die Grosskönigsinschrift von Nişantaş (Boğazkale). — *Istanbuler Mitteilungen* 22, 1972, 1-13 (Tf. 1-5).
- 19 — Eine neue hieroglyphen-Luwische Inschrift: Samsat 3 — *Revue Hittite et Asianique* XXX, 1972, 81-84.
- 20 — Die phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe. — *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft*, Heft 32, 1974, 103-148.
- 21 — Hieroglyphen-luwische Siegel und Siegelabdrücke aus verschiedenen Privatsammlungen und Museen. — *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft*, Heft 32, 149-158.
- 22 — Zu den Felsinschriften Taşçı I und II. — *Istanbuler Mitteilungen* 25, 1975, 313-317.

